

	ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ
	Ступінь вищої освіти – другий (магістерський) Освітньо-професійна програма: 052 «Політологія» Курс навчання: 1, семестр 1 Кількість кредитів: 4, 120 годин Мова викладання: українська Дні, час, місце: Французький б-р, 24/26, за розкладом Консультації: Французький б-р, 24/26, к. 35, щотижнево за розкладом

СИЛАБУС

Викладач:	кандидат філос. наук, доцент Огаренко Євген Семенович
Кафедра:	політології
Контактна інформація:	e.ogarenko@onu.edu.ua

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі студентами буде здійснюватися через вказаний E-mail та очні зустрічі на консультаціях.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Метою курсу є формування у здобувачів вищої освіти системи знань щодо онтологічного сенсу політики, специфіки політичного часу та політичного простору, динаміки політичної реальності у футурологічному вимірі, філософських аспектів війни та миру, антропологічного сенсу свободи та її політичного виміру, екзистенціального змісту політичного вибору, специфіки політичної само ідентифікації сучасної людини, специфіки політичної епістемології та сучасної епістемологічної ситуації.

Завданнями вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти здатності до розуміння філософського сенсу політики та влади, зокрема, сучасної політичної практики в Україні, розвиток самостійного філософсько-політичного мислення, навичок філософського узагальнення політичних явищ, філософської концептуалізації політичних процесів.

Передумовою вивчення дисципліни є опанування таких дисциплін, як: філософія, загальна теорія політики, теорія влади, політична антропологія на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Курс буде викладений у формі лекцій (20 год.) та практичних (20 год.), організації самостійної роботи (80 год.).

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Зміст	Форми робіт
Тема 1. Вступ до курсу «Філософія політики»	Предмет та структура курсу «Філософія політики». Полеміка навколо назви курсу. Різниця між політичною філософією і загальною теорією політики. Різниця між політичною філософією і політичною ідеологією. Поняття «сутнісно оспорюваних концепцій». «Сумнів» як конструктивний елемент філософського мислення. Значення постмодерної парадигми мислення як парадигми дискурсивного плюралізму в політичній філософії Світоглядна переорієнтація сучасної політичної філософії: від «Діалектики Просвітництва» Т. Адорно та М. Хоркхаймера до «Помину за Просвітництвом» Дж. Грея.	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 2. Онтологічні засади політики	Поняття політичної реальності та основні аспекти її визначення. «Три кореня політики»: Аристотель, Макіавеллі, Маркс. Політична влада як системо утворюючий фактор політичної реальності. Концепція влади М. Вебера. Розрізнення політики і «політичного». Політичне в розумінні К. Шмітта. Політика в розумінні Г. Арендт. Концепція політики М. Фуко. Поняття «дисциплінарної влади». Політична онтологія Ж. Ранс'єра. Поняття «диссенсусу» та його евристичний сенс. Системно - політична онтологія Н. Лумана. Концепція «символічної влади» П. Бурдьє.	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 3. Політичний час. Політичний простір.	Поняття «політичного часу», «політичного простору» та їх відмінність від фізичного. «Хронос» і «Кайрос». Нерівномірність політичного часу. Інверсія політичного часу. «Політичний час» як подієва насиченість. Типологія політичного часу. Поняття та сутність хронополітики. Концепції лінійності та циклічності політичного часу. Сучасні інтерпретації «лінійності». «Політичний простір» як «якісна географія» або «місторозвитку». «Історичний реванш» політичного простору як домінуюча тенденція сучасності. «Натуралізм» геополітичної парадигми мислення у порівнянні з цивілізаційною. Концепція «номосу Землі» К. Шмітта. Геополітична стратегія України в контексті сучасних світ-системних трансформацій. Поняття «хронотопу».	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 4. Політична	Поняття сучасного технологічного способу	Обговорення,

реальність у футурологічному вимірі.	існування людства та його можливі альтернативи. Сучасні філософські підходи до визначення політичного майбутнього, зокрема, в дослідженні «21 урок для 21 століття» Ю. Н. Харарі, «Парадокс глобалізації» Д. Родріка. Теоретичні засади та футурологічний сенс світ-системної методологія аналізу політичного майбутнього (І. Валлерстайн, Дж. Аррігі). Доля України в контексті можливих геополітичних сценаріїв розвитку людства. «Після Європи» І. Крестева. Кризові явища в існуванні держави як сучасного політичного інституту. Концепція «великого простору» К. Шмітта як альтернатива сучасній державності. Поняття «сильна держава» в інтерпретації Ф. Фукуями.	завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 5. Онтологія війни та миру. Філософія війни як світоглядна проблема	Філософський сенс поняття війни. Типологія війн. Класичне визначення війни К. фон Клаузевіцем. Онтологічний аспект війни. Філософські концепції онтологізації чи деонтологізації війни. Поняття та специфіка громадянських війн. Війна і тероризм. Поняття справедливих і несправедливих війн. «Право війни» в розумінні К. Шмітта. Війна за «державні інтереси» як критерій справедливості в концепції М. Фуко. Міжнародно-правові засади врегулювання військових конфліктів. Концепції сучасних війн: Е. Балібар, М. Кревельд. Поняття та специфіка «гібридних війн». Військова агресія Росії проти України в контексті поняття «несправедлива війна».	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 6. Світоглядний сенс проблеми свободи та її політичний зміст.	Полемічний аспект визначення «людина політична». Поняття свободи та її філософські витоки: раціоналізм та ірраціоналізм. Філософські витоки ліберальної концепції свободи: Дж. Локк, Дж. С. Мілль. «Дві концепції свободи» в інтерпретації І. Берліна та її ідеологічний сенс. «Постмодерний лібералізм» Р. Рорті. «Агоністичний лібералізм» Дж. Грея. Проблема співвідношення понять свобода і «права людини». Суперечливість проблеми «прав людини» в сучасному суспільстві. Проблема політичної свободи в контексті західної та східної культури. Принцип «у-вей» та його світоглядний сенс.	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 7. Екзистенційний аспект політичного вибору	Екзистенціалізм в європейській філософії 19 - 20 століть. С. К'єркегор. Проблема вибору в екзистенційній філософії середини ХХ століття та її зв'язок із соціально-політичною ситуацією в Європі. Х. Арендт та її ідейний	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання

	зв'язок з німецьким екзистенціалістом К. Ясперсом. Х. Арендт про «призначення людини», «громадянське щастя». Французький екзистенціалізм та політичні особливості його виникнення. «Екзистенціалізм – це гуманізм» Ж.-П. Сартра. «Бунтуюча людина» А. Камю. «Міф про Сизифа» А. Камю та його екзистенційний сенс. «Втеча від свободи» (Э. Фромм) як екзистенційна ситуація сучасної людини. «Воля до сенсу» (В. Франкл) як засіб подолання «екзистенційного вакууму». Проблема екзистенційного вибору в сучасній військово-політичній ситуації в Україні.	
Тема 8. Проблема самоідентифікації людини в сучасному світі	Поняття ідентифікації та самоідентифікації. «Постекономічна людина» та проблема самоідентифікації. Специфіка сучасної системи духовного виробництва. Всесвітня культура як сучасна церков світу. Наслідки тоталітаризму в свідомості пострадянської людини. «Гомо советікус» О. Зінов'єва. Феномен «совка» та засоби його позбавлення. Бюрократизація управління як фактор відчуження людини від суспільства. Теорія «раціональної бюрократії» М. Вебера і концепція «бюрократичної дисфункції» (Р. Мертон). «Євробюрократія» як соціально-політичне явище та її вплив на сучасні політичні процеси. Концепція «трансгуманізму» та її вплив на проблему самоідентифікації.	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 9. Політична епістемологія: специфіка та проблематика	Предмет політичної епістемології та специфіка політичного пізнання. Консервативні та ліберальні засади політичного пізнання. Сучасна епістемологічна ситуація та її інтерпретація щодо політичного пізнання. Синергетичний аспект політичної епістемології. Стохастичність сучасного світорозуміння. Синергетичні засади розуміння політичного процесу. Герменевтичний аспект політичної гносеології. Принцип «цілісності політичного суб'єкту» та його значення для розуміння політичних можливостей. Принцип «самоцінності об'єкта» та його значення для прийняття політичних рішень. Теорія «раціонального вибору» (Е. Даунс) та її епістемологічне значення. «Раціональність без розуму» (Ч. Р. Міллз). Парадоксальний аспект політичного пізнання. «Парадокс політики» Д. Стоун.	Обговорення, завдання, презентації, індивідуальні завдання
Тема 10.	Епістемологічний сенс поняття ідеології.	Обговорення,

Епістемологічний аспект політичної ідеології	Поняття ідеології в широкому і вузькому сенсі. Ідеологічний сенс міфології та релігії. Політична ідеологія як «спотворена свідомість». Ідеологія як «оклик індивідів», за Л. Альтюссером. Концепція «позасвідомого як політичного» і перетворення на «суб'єкта Іншого» Ж. Лакана. Ідеологія як «фантазм, що структурує соціальну дійсність», за С. Жижеком. Політична ідеологія та соціальні ідеологеми. Концепція «правової держави» як сучасна ідеологема.	завдання, презентації, індивідуальні завдання
--	--	---

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Hoffman Frank G. Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars 2017 Wayback Machine. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007.
2. Krastev I. Shifting Obsessions: Three Essays on the Politics of Anticorruption/ Central European University Press, 2004, P. 135.
3. Wallerstein I. The Essential Wallerstein. New York: The New Press, 2000. 471 p.
4. Александрова О.С., Горбань О.В., Лавриненко Г.А. Філософія політики: Навчальний посібник. Київ, 2021. 156 с.
5. Бадер А. В., Вовк С.О. Системні риси агресії як виду зовнішнього збройного насилля та російсько-українська війна. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2023. № 42. С. 136–143.
6. Волковський В. Ідея суспільності: політична філософія в Україні XIX століття. — Київ : Академперіодика, 2017, 264 с.
7. Клаузевіц К. Природа війни. Переклад Р. Герасимов. Харків: Vivat, 2018. 416 с.
8. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах. Пер. з нім. – Київ: Дух і літера, 2011, 336 с.
9. Лютий Т. Пригоди філософських ідей Західного світу. К. : Темпора, 2019. 384 с.
10. Мацьків І. В. Словник Філософія політики. Київ: ОВК, 2020. 512 с.
11. Огаренко Є. С. Парадокс «легальності-нелегальності партизана» К. Шмітта та його значення для розуміння військових конфліктів у сучасній світ-системі – Inter Polis. Міжнародні та політичні дослідження. Випуск 37. 2024. С. 87 – 96.
12. Огаренко Є. С. Три парадокси теорії демократії. – Inter Polis. Міжнародні та політичні дослідження. Випуск 35. 2022. С. 169 – 178.
13. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість. – Київ: Дух і літера, 2011, 338 с.
14. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи. Підручник у 2-х томах. За загальною ред. Хоми Н. М. Т. 1. Методологічний підхід – Львів: «Новий світ - 2000», 2016. 516 с.
15. Попович М. Бути людиною. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 223 с.
16. Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у XXI столітті : монографія / [ред. кол.: В. В. Попков (наук. керівн.), Є. С.Огаренко, Н.Є.Степанова, О.Ю.Хорошилов]. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2020, 296 с.
17. Стоун Д. Парадокс політики. Мистецтво ухвалення політичних рішень. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2000, 304 с.
18. Сунь цзи. Мистецтво війни. /пер. україн. В. М. Верховня. Харків: Фоліо, 2023. 126 с.
19. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Пер.з англ. К. : Наш Формат, 2020. 192 с.

20. Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. К.: Bookchef, 2022, 416 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Баумайстер А. Як еліти створювали мир, в якому ми живемо https://www.youtube.com/watch?v=hTyDMAUYKMoQ&ab_channel=AndriiBaumeister
2. Баумайстер А. Агресивне лицемірство: світ 2021. https://www.youtube.com/watch?v=rVekFDnI7bY&ab_channel=AndriiBaumeister
3. Баумейстер А. Ідея модерну і традиція Заходу https://risu.ua/andriy-baumeyster-ideya-modernu-i-tradiciya-zahodu_n42885
4. Бондар В. Філософія війни. Тернопіль: Тернопільський технічний університет ім. І. Пулюя. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/74515789.pdf>].
5. Крестев І. Відкрита лекція: Глобальна політика протесту <https://krytyka.com/ua/media/video-vidkryta-lektsiya-ivana-krasteva-hlobalna-polityka-protestu>
6. Френсіс Фукуяма про українську демократію і помилкові очікування <https://www.radiosvoboda.org/a/fukuyama-ukrayina-reformy-democratiya/31085269.html>

ОЦІНЮВАННЯ

Форма підсумкового контролю – іспит.

Проведення контролю результатів навчання здобувачів відбувається відповідно до Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова URL : https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-10%). Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Порядок та умови такого навчання регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>). У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.